

نویسنده: مهندس علیرضا حائری - کارشناس ارشد صنعت

نگاهی به عملکرد صنایع نساجی و پوشاک؛ یکسال پس از رونمایی از برنامه راهبردی وزارت صنعت

تیرماه سال ۱۳۹۴ برنامه راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت در دولت تدبیر و امید رونمایی شد. این برنامه که در واقع طرز نگاه مقامات بلندپایه صنعتی و اقتصادی به صنایع کشور می‌باشد به بررسی وضعیت این صنایع در حالت فعلی و برنامه توسعه‌ای آن تا افق ۱۴۰۴ می‌پردازد و شامل اهداف کمی و کیفی برخی از صنایع منتخب از جمله صنعت نساجی و پوشاک می‌باشد. در این برنامه همچنین با مقایسه صنایع کشور در شاخص‌هایی از جمله ارزش افزوده ایجاد شده، مزیت نسبی، قدرت ایجاد اشتغال، قدرت صادراتی، سهم از بازار داخلی، ارزش سرمایه‌گذاری و سهم از بنگاه‌های بزرگ و متوسط، اولویت‌های سرمایه‌گذاری و حمایت‌های دولت را تعیین و مشخص نموده است.

در بین صنایع منتخب که در برنامه راهبردی وزارت صنعت به آن پرداخته شده است می‌توان به صنعت نساجی و پوشاک هم اشاره نمود که برخی از رشته‌های منتخب این صنعت که در کشور دارای مزیت نسبی می‌باشد مورد توجه قرار گرفته و اهداف کمی آنها تا افق ۱۴۰۴ تعیین گردیده و وزارتخانه خود را موظف به تحقق آن نموده است.

رشته‌های منتخب صنایع نساجی و پوشاک عبارتند از:

۱-الیاف پلی‌استر

۲-نخ فیلامنت پلی‌استر

۳-الیاف اکریلیک

۴-انواع نخ در سیستم پنبه‌ای

۵-فرش ماشینی

ذیلاً به اجمال نگاهی می‌اندازیم به اهداف کمی تعیین شده برای این محصولات و به آمار تولیدات

آنها در سال ۹۵ و اینکه آیا تاکنون این محصولات مطابق با اهداف تعیین شده تولید شده اند یا خیر.

۱-الیاف پلی‌استر:

الیاف پلی‌استر از جمله محصولاتی است که کاربرد بسیار زیادی در جهان پیدا نموده و پیش بینی میشود به زودی تا مرز ۸۰ میلیون تن در سال در جهان تولید شود و به خوبی توانسته جای خود را در بین کلیه تولیدات صنعت نساجی و پوشاک و کفپوش‌ها باز نماید. در ایران نیز تولید این محصول رشد و توسعه مناسبی پیدا کرده و به حق جزو رشته‌های صنایعی قرار دارد که مورد حمایت وزارت صنعت قرار گرفته است. تولید این محصول در کشور در سال‌های ۹۲، ۹۳ و ۹۴ (سال رونمایی از برنامه راهبردی وزارت صنعت) به ترتیب بالغ بر ۱۷۳، ۱۳۴ و ۱۴۰ هزار تن بوده است. بر اساس برنامه راهبردی وزارت صنعت، باید در سال ۹۵ به تولید ۱۶۰ هزار تن الیاف پلی‌استر برسیم که خوشبختانه در ظرف ۱۱ ماه ابتدایی سال ۹۵ به تولید ۱۹۳ هزار تن رسیده و تقریباً ۳۲ درصد از برنامه جلو هستیم. هدف نهایی برای افق ۱۴۰۴، تولید ۳۵۰ هزار تن الیاف پلی‌استر در سال در نظر گرفته شده که دست یافتنی به نظر می‌رسد.

۲-نخ یکسره پلی‌استر:

این محصول نیز دارای کاربردهای متنوع در تولید پوشاک، انواع روکش‌ها و کفپوش‌ها داشته و از رشد و توسعه مناسبی در جهان و منجمله ایران بر خوردار شده است و درحال واحدهای تولیدی مدرن و با کیفیتی در کشور وجود دارند.

۳-الیاف اکریلیک:

مواد اولیه تولید الیاف پلی‌استر و نخ یکسره پلی‌استر از منابع عظیم گاز در کشور که توسط واحدهای پتروشیمی داخلی فراوری می‌گردد تامین و در اختیار صنایع پایین دستی قرار می‌گیرد و در این زمینه هیچگونه وابستگی به خارج از کشور وجود ندارد و مسیر رشد و توسعه آن کاملاً هموار می‌باشد. ضمن اینکه با توجه به بازار گسترده مصرف آن در جهان، امکان صادرات آن نیز کاملاً مهیا می‌باشد و با کمی توجه و تشویق می‌تواند منبع پایدار و مطمئنی برای ارزش آوری برای صنعت نساجی و کشور باشد.

تولید این محصول در سال‌های ۹۲، ۹۳ و ۹۴ به ترتیب بالغ بر ۲۴۳، ۲۱۱ و ۲۲۰ هزار تن بوده است و هدف تعیین شده برای سال ۱۳۹۵ نیز بالغ بر ۲۴۰ هزار تن بوده است که در یازده ماه نخست سال ۹۵، مقدار ۱۹۳ هزار تن تولید شده است که در حدود ۱۲ درصد از هدف تعیین شده عقب تر می‌باشیم.

شاید از دلایل کاهش تولید در سال ۹۵ بتوان به رکود بازار داخل اشاره نمود، لیکن این محصول آنقدر جذابیت جهانی دارد که بتوان با اندک توجهی مازاد تولید را به خارج از کشور صادر نمود تا واحدهای تولیدی داخلی بتوانند با تمام ظرفیت کار نمایند.

هدف تعیین شده برای تولید این محصول برای افق ۱۴۰۴، بالغ بر ۴۰۰ هزار تن در سال تعیین شده که براحتی قابل حصول می‌باشد.

این الیاف که بیشتر در تریکو بافی و فرش ماشینی مصرف دارد، دارای تولید قابل توجهی در کشور نمی‌باشد و در مدت یازده ماه ابتدایی سال جاری

فقط به میزان ۷ هزار تن تولید داشته که نسبت مدت مشابه سال قبل، ۵۸ درصد کاهش تولید داشته و از برنامه تعیین شده وزارت صنعت برای سال ۱۳۹۵ نیز در حدود ۷۰ درصد عقب است.

هدف تعیین شده برای تولید این لیف در سال ۹۵ بالغ بر ۲۷ هزار تن و برای افق ۱۴۰۴ بالغ بر ۱۵۰ هزار تن است که فعلاً دست نیافتنی به نظر می‌رسد. مواد اولیه تولید این لیف از طریق مجتمع‌های پتروشیمی قابل تامین است لیکن در حال حاضر در داخل کشور تولید نمی‌شود و وارداتی می‌باشد. شاید به همین دلیل است که تولید این محصول در داخل کشور رشد و توسعه مطلوبی نداشته و همواره با نوسان روبروست.

۴- انواع نخ در سیستم پنبه‌ای

یکی از با کیفیت‌ترین نخ‌های مورد مصرف در تولید پارچه و پوشاک همین سری نخ‌ها می‌باشند و مخصوصاً نخ صد در صد پنبه‌ای که محصولات بسیار با کیفیتی از آن بدست آمده و بسیار با بدن انسان سازگار است و به درستی در بین صنایع منتخب نساجی و حمایت‌های دولتی قرار گرفته است. ریسندگی سیستم پنبه‌ای از صنایع مادر در صنعت نساجی می‌باشد که با توجه به سرمایه گذاری سنگین مورد نیاز، بازده قابل توجهی ندارد، لیکن از صناعی است که به شدت در توسعه صنعت نساجی و پوشاک موثر بوده و به همین دلیل است که اکثراً دولت‌ها بصورت مستقیم و یا غیر مستقیم در تاسیس این قبیل واحدها سرمایه گذاری و مشارکت می‌نمایند.

تولید این قبیل نخ‌ها در کشور و در سال‌های ۹۲، ۹۳ و ۹۴ به ترتیب بالغ بر ۱۹۲، ۱۸۸ و ۱۹۰ هزار تن بوده و هدف تعیین شده برای سال ۹۵ بالغ بر ۲۰۰ هزار تن بوده که تولید یازده ماهه سال ۹۵ بالغ بر ۱۹۵ هزار تن بوده که هدف تعیین شده دست یافتنی می‌نماید. هدف تعیین شده در برنامه منتشره در سال ۱۳۹۴ برای این نخ و برای سال ۹۶ بالغ بر ۲۲۰ هزار تن و برای افق ۱۴۰۴ بالغ بر ۵۰۰ هزار تن تعیین شده است. هدف تولید ۵۰۰ هزار تن انواع نخ در سیستم پنبه‌ای به لحاظ ظرفیت تولید ماشین‌الات و سرمایه گذاری

مورد نیاز قابل دسترسی می‌باشد، لیکن تامین مواد اولیه مورد نیاز که عمدتاً لیف پنبه می‌باشد به میزان حداقل سالیانه ۳۰۰ هزار تن پنبه محلول تا حدودی مشکل به نظر می‌رسد.

توجه داشته باشید که در حال حاضر تولید سالیانه پنبه محلول در کشور در حدود ۵۰ هزار تن می‌باشد و مابقی آن میباید از محل واردات تامین گردد. ضمن اینکه پنبه نیز محصولی کشاورزی با مصرف آب زیاد است که تولید جهانی آن نیز با محدودیت‌هایی روبروست.

۵- فرش ماشینی:

رشته فرش ماشینی یکی از رشته‌های است که در سال‌های اخیر در کشور ما به خوبی رشد و توسعه پیدا نموده و از نظر کیفیت و طرح و نقشه با بهترین‌های جهان رقابت می‌نماید. پیشرفته‌ترین تکنولوژی روز دنیا در خدمت این صنعت در کشورمان می‌باشد و ظرفیت تولید و صادرات آن نیز بسیار مطلوب است و به درستی در بین صنایع منتخب نساجی قرار گرفته است.

مواد اولیه مورد نیاز آن شامل نخ‌های پلی‌استر، اکریلیک، پلی پروپیلن و پنبه‌ای می‌باشد که اکثراً در داخل کشور قابل تامین می‌باشد. نخ جوت نیز در این صنعت مصرف دارد که صد در صد وارداتی است. تولید این محصول در سال‌های ۹۲، ۹۳ و ۹۴ به ترتیب بالغ بر ۸۰، ۸۷ و ۸۸ میلیون متر مربع بوده و هدف سال جاری نیز ۹۰ میلیون متر مربع تعیین گردیده که در یازده ماهه سال ۹۵ بالغ بر ۸۱ میلیون متر مربع بوده که ۲ درصد از برنامه عقب هستیم.

هدف گذاری تولید این محصول برای سال ۹۶ بالغ بر ۹۵ و برای افق ۱۴۰۴ بالغ بر ۱۵۰ میلیون متر مربع در نظر گرفته شده است که قابل دستیابی می‌باشد. در حال حاضر تولید فرش ماشینی در کشور علاوه بر تامین نیازهای داخلی، به خارج از کشور نیز صادر می‌گردد به نحوی که در حدود ۵۰ درصد از مجموع صادرات نساجی و پوشاک به صادرات کفپوش‌ها و علی‌الخصوص فرش ماشینی اختصاص دارد.

در صورت حصول به تولید ۱۵۰ میلیون متر مربع فرش ماشینی در سال ۱۴۰۴، می‌توان تا یک میلیارد

دلار صادرات از این محل برای این صنعت متصور بود.

صادرات:

متأسفانه صادرات صنایع نساجی و پوشاک قابل توجه و مورد انتظار ظرفیت این صنعت کهن نمی‌باشد و چند سالی است که در حدود ۷۰۰ میلیون دلار و یا کمتر ثابت باقی مانده و جهش چشمگیری نداشته است. صادرات یازده ماهه کل صنایع نساجی و پوشاک در سال ۹۵ نیز بالغ بر حدود ۵۷۲ میلیون دلار بوده که تا پایان سال به حدود ۶۳۰ میلیون دلار خواهد رسید که در شان این صنعت و ظرفیت‌های متنوع آن نیست.

بر اساس هدف گذاری انجام شده در برنامه راهبردی وزارت صنعت، هدف صادراتی صنایع نساجی و پوشاک به همراه چرم و کفش در سال ۹۶ بالغ بر ۱۶ میلیارد دلار و در سال ۱۴۰۴، سه میلیارد دلار تعیین گردیده است که در صورت حفظ روند فعلی، قابل دسترسی نخواهد بود هر چند که هدف سه میلیارد دلاری صادراتی این صنعت برای سال ۱۴۰۴ هم هدف جاه طلبانه‌ای نمی‌باشد، توجه فرمایید که هدف تعیین شده کشور ترکیه در حوزه نساجی و پوشاک در همان سال (۲۰۲۵ میلادی) بالغ بر ۷۵ میلیارد دلار تعیین شده است و یا اینکه صادرات صنایع نساجی و پوشاک ویتنام در سال ۲۰۱۶ به حدود ۲۰ میلیارد دلار رسیده است. صادرات پوشاک کشور نیز در حدود سالیانه ۵۰ میلیون دلار است که بسیار ناچیز می‌باشد این در حالی است که مدیر کل سابق دفتر صنایع نساجی و پوشاک وزارت صنعت، هدف صادراتی این بخش در سال ۱۴۰۴ را یک میلیارد دلار اعلام نموده که با روند فعلی غیر قابل دسترس به نظر می‌رسد.

به نظر نگارنده توجه به صنایع پنج‌گانه منتخب نساجی و پوشاک در برنامه راهبردی وزارت صنعت به همراه رشته صنعتی پوشاک و حمایت موثر از این صنایع به منظور رشد و توسعه مناسب و ارائه مشوق‌های صادراتی موثر و به موقع، می‌تواند اثرات مثبتی در تولید ثروت و افزایش صادرات و ارز آوری و اشتغال پایدار به همراه داشته باشد.